

popa

BIBLIOTECA
ORIZONTUL

MAX NORDAU

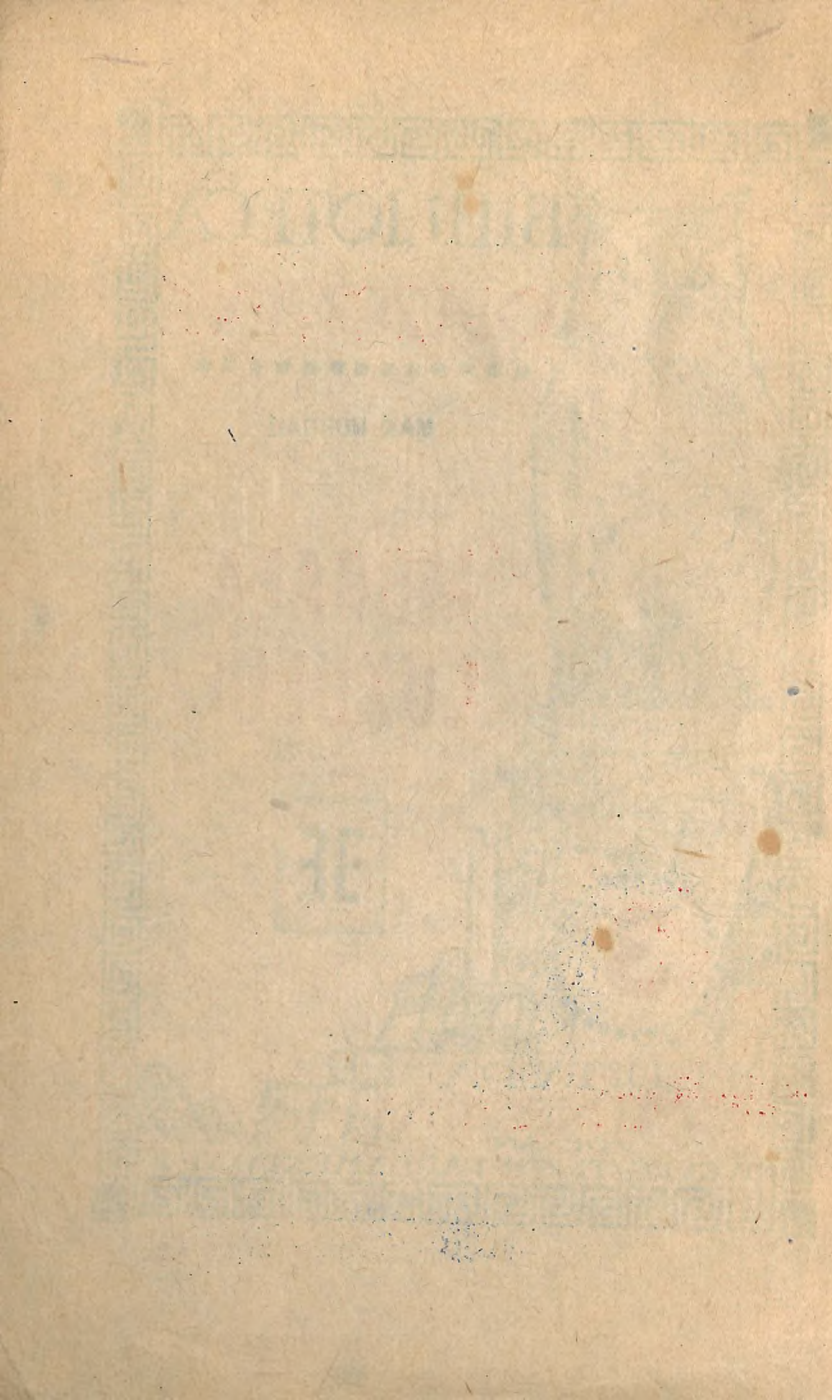
4
MORALA
LUXULUI

3

EDITURA
EMINESCU
SOC. AN.
BUCURESTI/TR. PARLAMENTULUI. 2.

2 LEI

821.112.2-9

N 86

BIBLIOTECA «ORIZONTUL»

No. 3

MĂX NORDAŪ

MORALA LUXULUI

CINEMACULTURA

LOCUITORII DE PE MARTE ȘI NOI .

CU O PREFERAȚĂ

BUCUREȘTI

Editura „EMINESCU“, Societate Anonimă
Strada Parlamentului, 2

11-7915

830(436)-92

MORALA LUXULUI

CINEMATULURA

LOCUTORII DE PE MARTE SI NOI

573.280

Biblioteca Județeană
— CLUJ —

doratori ai neadevărurilor sociale, pe cari Nordau i-a demascat fără milă. A fost în același timp o carte de convingeri, care a deschis ochii multora și a contribuit în bună parte la părăsirea unora din minciunile în cari se trăia cât timp nu li s'a spus pe nume.

A urmat apoi „Degenerescența“, în care Max Nordau a atins cu același curaj unele adevăruri științifice pe cari alții se feriseră să le dea pe față.

Activitatea cea mai mare a vieții sale a consacrat-o însă ziaristicii.

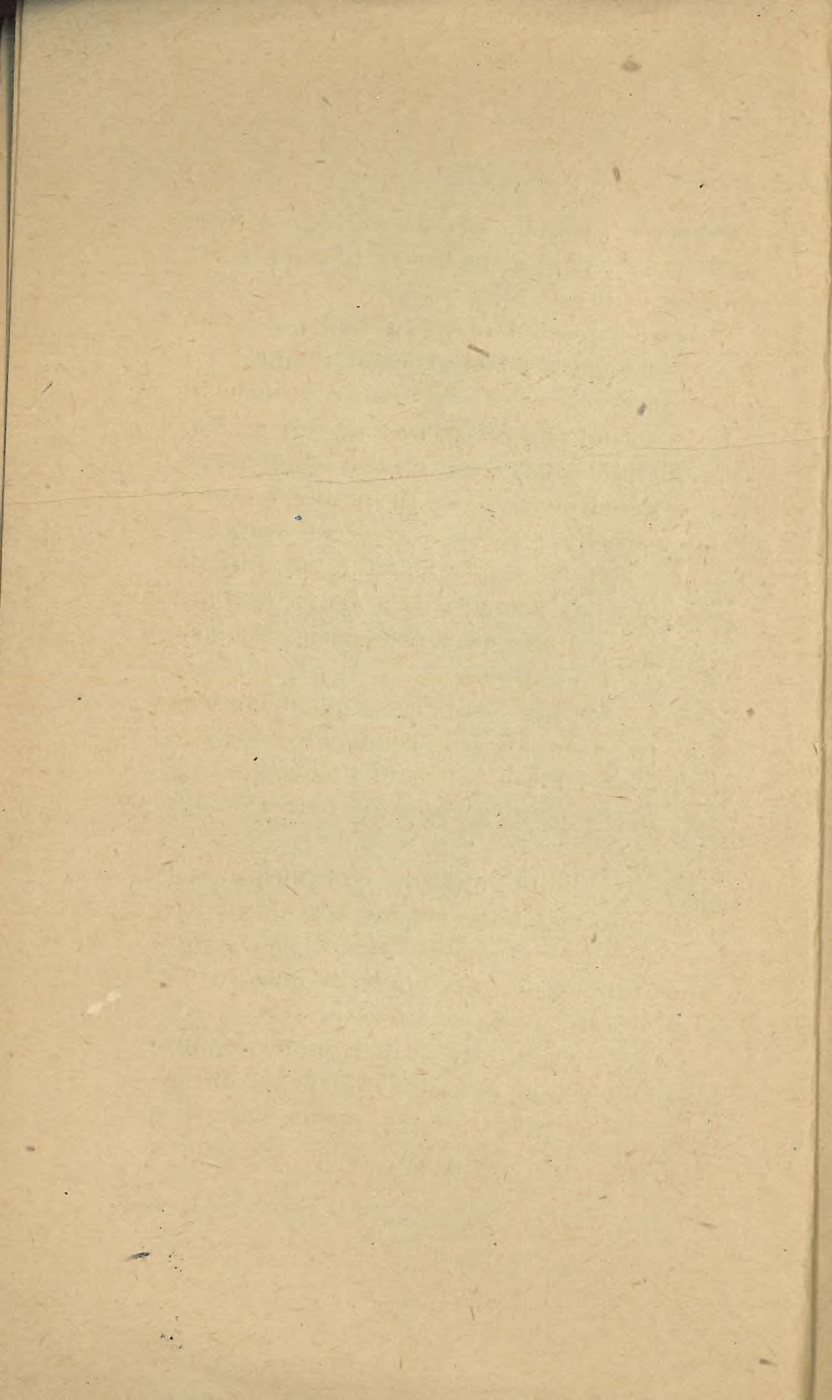
Câteva foiletoane publicate în „Neue Freie Presse“ din Viena, care era pe vremuri gazeta germană cea mai serioasă și cea mai bine scrisă, au desvăluit talentul de mare ziarist al lui Max Nordau și redacția l'a trimis ca corespondent la Paris. Telegramele și scrisorile sale din Capitala Franței erau remarcabile, nu numai prin stilul lor concis și în același timp literar, dar și prin justețta aprecierilor asupra evenimentelor la ordinea zilei. Iși și făcuse din cauza aceasta un mare număr de luni prieteni printre fruntașii vieții politice din Franța. Dar cum Nordau nu se mărginea la corespondențe politice, ci publica în „Neue Freie Presse“ din când în când și câte o schiță-foleton, în care trata cu competență și cu talentu-i de nimeni contestat subiecte de actualitate de pe tărâmul teatrului,

literaturei, științei, sociologiei etc., a legat prietenii serioase și în lumea literară și științifică franceză.

Aceste simpatii i-au servit mult, la izbucnirea războiului mondial, când regulele implacabile de conservare și apărare proprie au silit guvernul francez să interneze și pe Max Nordau împreună cu toți supușii inamici, pentru ca detențiunea sa să fie mult ușurată și chiar părăsită. Nordau a plecat atunci în Spania, unde a rămas până la terminarea războiului, iar acum se află iarăși la Paris în aceeași calitate de corespondent al ziarului „Neue Freie Presse“.

Între timp Max Nordau și-a mai făcut o reputațiune mondială prin conducerea mișcării sioniste a evreilor din toată lumea, cari năzuesc să-și refacă în Palestina patria de altă dată.

Cele trei schițe-foiletoane ce urmează, sunt dintre cele mai bune ale lui Max Nordau și dau o idee precisă despre talentul său, despre competența sa în chestiunile diverse ce tratează, despre limba sa literară, atât de scripitoare, și despre arta sa de a spune — luminând cu sufletul în toate colțurile de întunec — adevărului pe nume, franc, temerar și cu panăș.

MORALA LUXULUI

Romancierul francez Marcel Prévost a cântat odată, într'un foileton, un ditiramb de exaltare dioniziacă Parisului în toiul sezonului, glorificând cu o deosebită frenezie luxul extravagant pe care îl desfășură străinul milionar în luna de basme a stagiunii operei italiene, a baletului rusesc, a bățăilor de flori și a Grand-Prix-ului. Spre a face mai spumos subiectul acesta cam trezit, l'a pompat cu țâșniri puternic-sifonate contra „moralistilor ultra-aspri“ și a „Catonilor moderni“, cari ar condamna, ursuzi, Parisul fastului de rajahi indiani și al risipei fără măsură; și contra acestor pedanți puritani și „banalităților“ lor a apărat splendorile și abundența, cu un eroism care trebuie să fi înduioșat agreabil pe toate demi-viergele Palace-hotelurilor cosmopolite.

Umorul nu e de obicei calitatea preponderentă a lui Marcel Prévost. De aceea, cu atât mai comic apare ridicolul involuntar și inconștient al duelului său cu un adversar pe

care nimeni nu-l vede, nici el însuși. Ce lovituri șuerătoare! Ce împungături rapide! Ce atacuri abile! Contra cui? Contra vântului! Catonii moderni pe cari îi dojenește Prévost cu o fudulă superioritate, nu există. Nu i-am întâlnit nici odată în nici una din scrierile ce-mi stau la îndemână. Nici un moralizator, demn de a fi luat în serios, n'a căzut în ridicolul unei predici contra ciudaților oameni, cari își asvârlă banii pe fereastră. Numai autorii satirici și-au bătut joc de aceste specimene și de parvenitismul lor, dar nu din motive de moralitate, ci fiindcă așa dictează bunul gust și rațiunea sănătoasă.

Vechei și întăritei bogății nimeni, nici cel mai liber de prejudecăți demagog de școală veche, nu-i impută somptuozitatea traiului. Alurele ei au finețe de artă, risipa ei discrețiune. Bogăția aristocraților e oarecum ca aurul mat: aur a cărui strălucire a fost stinsă pe cale artificială, pentru ea să nu lucească și să nu orbească. Luxul, cercurile acestora îl face pentru ele înși-le, nu pentru cei de afară; și luxul acesta mai degrabă se ascunde, în loc să se fudulească. Aspectul unui oraș, deasemenea nu-l alterează cu culori de penel prea vii. Ba, de remarcat și apreciat nu-l remarcă decât cel mai atent observator, cel inițiat, cunoscătorul. Gură-cască nici nu-l

bagă de seamă. Te poți plimba pe Rue St.-Dominique și de Lille, prin faubourg St.-Honoré și Plaine Monceau, Grosvenor Square și Park Lane, pe străzile și squarurile din Brompton și Kensington, fără ca să bănuiești rafinementele de viață la cari servesc aceste palate simple ca arhitectură, și ce fel de cheltueli se fac în ele.

Luxul care înhață de beregată pe trecătorul pașnic, silindu-l să-l vadă și să-l simtă, fie că vrea, fie că nu, este totdeauna luxul nouilor îmbogățiți. E un lux brutal, impertinent, care se afișează, care își dă aere, care perorează și gesticulează extrem de zgomotos. Celor cari-l cultivă, aroganți, nu le dă nici un fel de plăcere și confort, nici bucuria adevărată, intimă, a agrementului vieții; luxul acesta gâdilă doar vanitatea lor, până le stoarce nechezături și svâcnete isterice. Luxul acesta e calculat numai pentru spectatori. Lucrează numai la ferestre și uși larg deschise, cu proiectoare și sirene. Or, luxul acesta ar schimba evident fizionomia unui oraș, și nu în avantajul lui, dacă ar fi în general și departe vizibil.

Nu e însă cazul.

Toată vorbăria despre danțul nebun al vieții pariziene în toi de sezon și despre cadrul prodigios în care se desfășură sălbateca farandolă, e numai literatură, și încă din cea

ni ai proastă: o împrăspătare de fraze râșnite cărora nici odată nu le-a corespuns realitatea. Parisul numără recent vreo 2.800.000 de locuitori. Câți din acești, aproape trei milioane de oameni observă ceva din delirul carnavalesc, în care s'ar afla, zice-se, Parisul în timpul „sezonului“? Mă îndoiesc că ar fi, cu totul, 5000. Afară de mâna asta de cetățeni, populația nu remarcă nimic din frenezia de amuzament feroce, care îi scutură pe farnienții auriti, împreună cu exploataatorii și paraziții lor. Populația nu citește dările de seamă, pe coloane întregi, ale ziarelor boulevardiere, despre dineurile și soareurile și balurile, cari au avut loc la cutare prințesă de trusturi americane, la cutare generăleasă argertineană, mare ducesă rusă, sau soție de bancher, de naționalitate dubioasă, și la care figurează mereu ca mosafiri, aceleași persoane. Populația nu vede reprezentațiile de la teatrul Châtelet, unde trupa dela „Metropolitan Opera House“ din New-York cântă opere italienești, în fața publicului ei obișnuit new-yorkez. Populația nu plătește nici cei 2000 franci, cât costă o lojă, nici cei 100 franci pe un stal; nu admiră diademele de briliante, în valoare de milioane, nici colierele de perle ale mondenelor transatlantice, și nu e invitată să se delecteze la vocea divină a lui Caruso sau a lui Slezak. Populația

nu știe despre reprezentațiile de gală ale Operei Mari, unde baletul rus rivaliza, într'un memorabil „tournoi“ de întrecere, pentru cununa de lauri, cu Zambelli și ceilalți corifei coreografici ai Parisului. Pentru populație nu există tîrfuț de la Chantilly și Longchamp, five o'clock-urile de la Ritz și Majestic, dineurile din Armenonville, supeurile tîrzi din Abbaye de Thélème. Nici măcar la bătăile de flori, cari doar spectatorilor democrați li se adresează, nu se duce poporul. Aceasta o dovedesc cifrele. Intrarea pentru o persoană costă doi franci. O trăsură împodobită cu flori cu doi cai, plătește 40 de franci, un automobil, după mărime, 25—40 de fr. La bătăia de flori iau parte circa 800 de trăsuri simple sau împodobite, cari depun circa 30 de mii franci. Incasările totale sunt însă în prima zi, care deobicei exercită cea mai mare atracție, de 60 mii fr. Așa dar spectatoarii au dat diferența de 30.000 fr. Aceasta înseamnă că sunt în total 15.000:—15.000 de oameni pe kilometrica Allée de Acacias și pe străzile interminabile ale părții închise din Bois de Boulogne!

Singura atingere mai concretă dintre populația parisiană și plutocrați, e în Dumineca alergării Grand-Prix-ului. În ziua aceasta sutele de mii se revarsă spre câmpul de la Longchamp și contemplă toaletele din tribu-

ne, sau se așează pe scaunele sau băncile cari încadrează l'Avenue du Bois de Boulogne, spre a lăsa să treacă pe dinainte-le superbul caleidoscop al „întoarcerii dela Longchamp“. Dar priveliștea aceasta e pentru mulțime un spectacol ca ori care altul, și nu i se dă mai multă importanță de cât paradei militare de la 14 Iulie, ba chiar mai puțină, iar cheltuiala uriașă, ce o reclamă Grand-Prix-ul în cerul celor-l'alți, ea nu știe s'o aprecieze.

Intregul „haute-saison“, cu surescitarea lui febrilă, clocotitoare, e obiectul de interes al unei societăți închise, de o micime relativ neînsemnată în mijlocul milioanelor Parisului, iar fierberca și înspumarea lui de cataractă, deabia dacă încrețește un vălureț pe luciul întins al uriașului fluviu ce reprezintă, în uniformitatea mersului său, viața cotidiană a Parisului.

Pledoaria inutilă în favoarea hiper-luxului — neatacat de nimeni—subliniază triumfător importanța lui economică. Argumentul acesta nu e o banalitate, dar unul din cele mai vechi și false locuri-comune, trecute de o generație de cronicari, cari vorbesc fără să gândească, altele tot așa. Toată lumea cunoaște etimologia populară care, fără bătaie de cap, derivă cuvinte ce sună asemănător, unele de altele. Există și o economie po-

litică; dar nici ea nu valorează mai mult. Un spectator cu fantezia lesne inflamabilă e martor al unui singur exemplu de risipă, care întrece concepțiile sale. Fără a ezita, generalizează cazul și trage dintr'însul cele mai îndrăznețe consecințe economice. Un restaurant la modă trăește în cea mai mare parte din clientela sa de milionari americani; așa dar: Americanii bogați întrețin restaurantele Parisului. Un atelier de croitorie de pe Rue de la Paix furnizează anual doamnelor de „smart set“ ale New-Yorkului toalete în valoare de cinci milioane de franci, cu un câștig net de patru milioane; așa dar, grație luxului elegantelor americane, poate înflori ramura de activitate, cea mai importantă, a Franței, confecțiunile pentru dame.

Auzind asemenea naivități, adevăratul economist dă din umeri. Premiza că luxul exaltat al unui mic număr de multi-milionari ar juca un important rol economic, e o iluzie, care psihologicește se explică din faptul că o singură existență decorativă, afișată zgomotos și orbitor, cade mai lesne în ochi decât un milion de modeste existențe de mici burgezi și muncitori. Dacă nu judeci însă ca impresionist, ci pe temeiul statisticeii, vei vedea că luxul de satrapi al Celor Puțini e o cantitate neglijabilă din punct de vedere economic. Socotind la 200 de milioane suma

risipită de parveniți la Paris în delirul prodigalității, și aceasta e o cifră mai de grabă exagerată decât prea mică, iată că suma cu pricină nu reprezintă nici două la sută din suma totală, pe un an, a comerțului exterior al Franței, fără a mai vorbi de mult mai importantul comerț interior.

Dar aceste 200 sute de milioane se revarsă asupra populației muncitoare! Fluviul de aur se strecoară și picură în buzunarele proletarilor!

Și afirmația aceasta e inexactă.

Muncitorii nu au nimic din risipa multimilionarilor. Aceasta nu îndoapă decât pe câți-va întreprinzători, lingușitori și josnicii curteni ai vanității lor. Parvenitul dă cincă franci pentru o piersică. Imbogățește oare prețul acesta pe cultivatorul de fructe din Argenteuil, care dă în comerț aleasa poamă? Nu. El continuă a primi pentru piersică prețul obișnuit de 50 de centime. Diferența o încasează restauratorul, care a fost destul de abil să facă din restaurantul lui un articol din codul modelor celor aleși. Modista care creează pălăria de 1200 de franci, croitoreasa care croește rochia de vizită de 3000 de franci sau toaleta de serată de 8000, primește simbria zilnică obișnuită și nimic mai mult, întocmai ca și cum ar lucra pălării de 30—60 franci sau rochii de 80—200. Proprietarii res-

taurancelor „en vogue“ și ai mărelor case de pe Rue de la Paix devin repede milionari. Proletarii rămân sub pumnul legii de oțel a salariului, și sezonul mort al totalității populației muncitorești din Paris nu e scurtat cu o zi prin extravaganțele sezonului în toi.

Or, până aci a fost vorba de cheltueli, din cari o mică parte tot ajunge până la silitoarele mâini ale lucrătorilor. Dar cele 300.000 franci sau cele două milioane, cât costă colierul de perle? Ce revine din ele lucrătorului? Poate cele 25 de centime pentru șnurul de mătase, pe cari sunt înșirate perlele.

E drept: Caruso primește, grație multimilionarilor, 12.500 fr. pe seară, ori de câte ori cântă. Dar de aceasta nu se bucură decât poate Apollo și muzele. Eu n'ași găsi că e o mare nenorocire, dacă s'ar mulțumi cu 1000 sau 1200 franci pe scară, ca tenorii cei mai privilegiați din secolul trecut. Caruso pune în fiecare an vreo două milioane la o parte. El însuși declară că un tenor nu trebuie să conteze pe mai mult de zece ani rodnici, și ambiția lui e să se retragă din teatru cu 20 de milioane. Aceasta e averea pe care a lăsat-o moștenire Victor Hugo. Afară de el, însă, nu văd în trecut nici un singur poet, cugetător, artist, savant, care să fi ajuns cât de puțin la asemenea stare. Să-l trecem deci pe Caruso în creditul supra-luxului. Aceas-

ta nu-i va îmbunătăți însă prea mult bilanțul.

Sibaritul în ipostaza de Mecena! Alt basm pentru gură-cască. Sporturile costisitoare le încurajează; asta e adevărat; mai de mult aveau grajduri de alergări, apoi yachturi, mai târziu automobile de curse, acum își procură avioane. Toate acestea fac parte din viața lor decorativă, și spre a o putea înfățișa cât mai ostentativ. Dar pentru artă, pentru literatură n'au făcut nici odată nimic. Doar pictorii portrețiști ajung să vadă culoarea aurului lor; dar și dintre aceștia, numai cei mai nesinceri, cei mai manierați cari sunt gata să lingusească parvenitismul lor și orice perversitate a modelelor respective; o Boldini, o Alexander, o Carolus Duran, poate doar încă o Blanche și Gandara. Celelalte talente nu găsesc puncte de contact cu Cresus și Midas.

Cunoștem cu toții picantul proces al văduvei americanului, rege al arămei, contra falsului conte d'Aulby, care i-a strecurat o galerie de Velasquezi, Rembrandtsi, Rubensi și Corregios, în valoare de un milion, tablouri cari toate proveneau autentice din atelierele Montmartre-ului. Cazul e tipic. Așa își satisfac multimilionarii nevoile artistice. La negustori de artă sau la cavaleri de industrie, nu la artiști creatori. Și iarăși, numai

câțiva intermediari îndemânateci sunt acei cari se îmbogățesc, paraziti, pe lângă ei. Amatorul cult, cu dare de mână, care trece prin viață fără fanfara unui mailcoach cu patru cai înaintași, e pentru artist și artă incomparabil mai însemnat decât un magnat al trusturilor, care plătește unui negustor de tablouri 600.000 de franci pentru „Angelus“ al lui Millet, dar care cu nici un preț n'ar fi cumpărat pânza dela Millet însuși, căci astfel vanitatea sa n'ar fi eșit la socoteală.

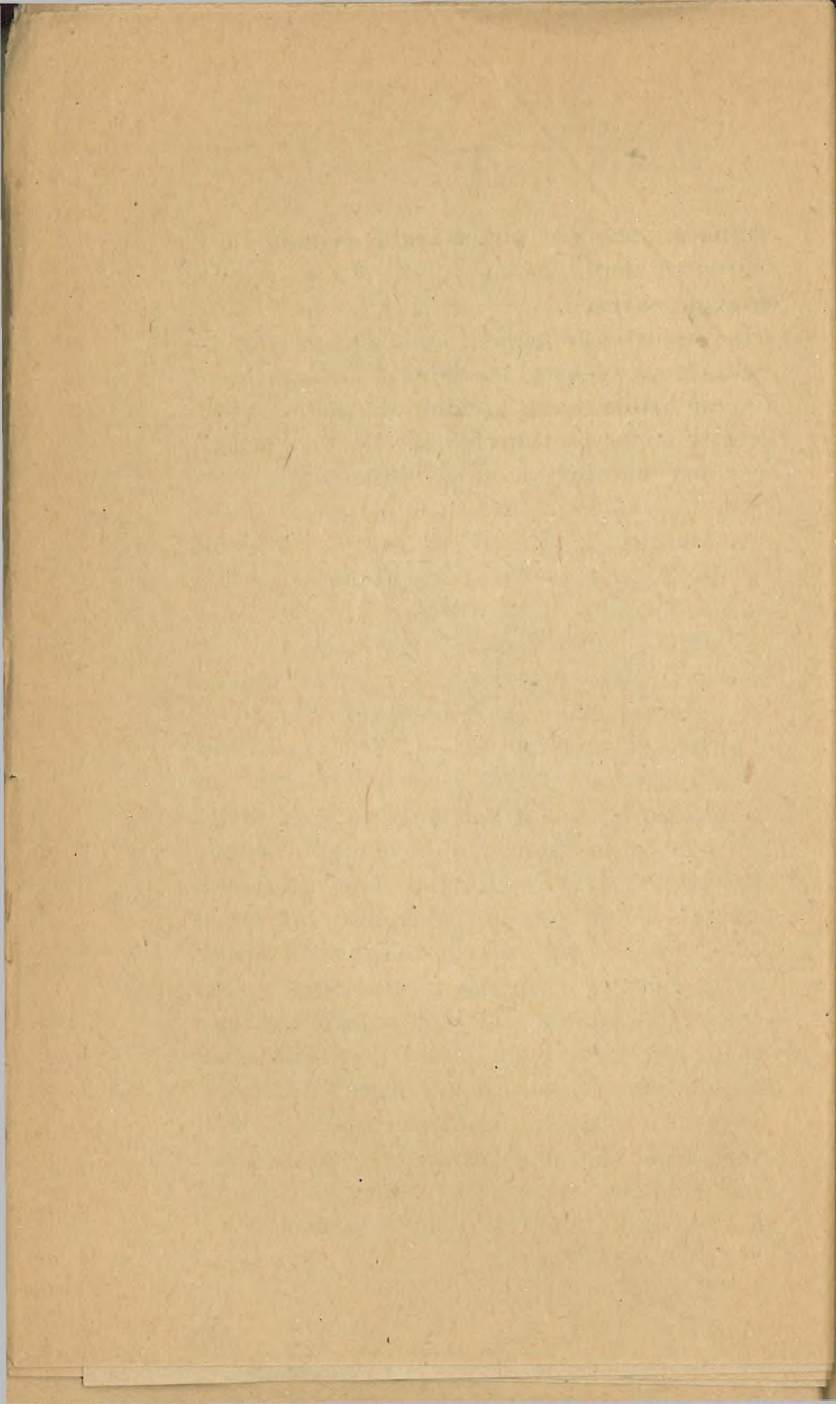
In favoarea luxului irațional, care n'are nici un merit estetic, care nu e calculat pentru rafinarea și inobilarea artistică a vieții, pentru o majorare a agrementului sau pentru obținerea unor senzații rarissime, ei nu urmărește decât efecte eclatante și uluirea galeriei, nu se poate spune nimic rațional. Dar nici nu e nevoie. Luxul acesta n'are nevoie de avocat, căci împotriva-i nu se ridică nici un acuzator. Economistul politic, sociologul, moralistul social îl neglijează, fiindcă e fără însemnătate pentru mulțime. El nu-l interesează decât pe psiholog și pe istoricul civilizației, ca un fenomen, care caracterizează pe un foarte mic grup de ființe excepționale, fără nici o legătură cu angrenajul monstru, de muncă, al restului o-

menirei, și cu problemele contemporane ale gândirei.

În notele din josul paginilor istoriei moravurilor, își găsesese loc anecdotele despre o societate, care cere restaurantului ei la modă să-i așezeze pe masă tacâmuri de aur masiv, ale căror femei își pun briliante în dantură, plătesc opt milioane pentru un diamant albastru, cheltuesc anual un milion și jumătate pentru toalete, țin cățelului lor o doică, damă de companie și o curte de lachei, iar la o logodnă își împodobesc saloanele cu orchidee în valoare de 300.000 de franci, lăsând păsări din regiunile tropicale și fluturi de speță rară — în valoare de 200.000 de franci — să sboare prin odăi, sau fac alte asemenea trăznaie grotești. Moralistul n'are nici un motiv să-și ridice glasul contra istericilor și monomanilor. Aceștia din urmă sunt propriile victime ale psihologiei lor. Gândurile lor, preocupate doar de scormonirea unor abnormități inedite, sunt fără perspectivă și adâncime, sterpe, monotone și anemice. Ei înșiși n'au alt interes în viață, decât să facă bani, pentru ca, asvârlindu-i, să provoace senzație, să suscite invidie și uimire.... Trist cuprins al vieții! Oamenii aceștia suferă de bolnăvicioasa pofță, etern nesatisfăcută, de a descoperi ocaziuni nemaipomenite și împrejurări extra-

ordinare, spre a-și putea arăta averile, spre a-și putea mereu întrece rivalii și a se întrece chiar pe ei înșiși.

In cercurile de oameni cu scaun la cap, aceștia bieți sclavi ai lăcomiei de ostentațiune nu vor putea trezi invidie, ci doar milă. Proștii poate că-i invidiază. Dar de proști de obicei moralistul nă se ocupă.

CINEMACULTURA

Cinematograful este un curent nou în cultura vremurilor actuale. Creiază obiceiuri și necesități, pe care nu le-a cunoscut generația precedentă. Lărgeste surprinzător orizontul spectatorilor. E o dezvoltare fabuloasă a gazetei, comparabilă cu un tren de lux cu vagoane-salon, de dormit și vagoane-restaurant față de diligența din veacurile trecute.

O linie niciodată întreruptă, râpos ascendentă duce — dela foile volante cu vești noi despre război, crime și nimicuri de-ale naturii, ce se vindeau prin bâlciuri (dela sfârșitul veacului al cincisprezecelea înceace)— spre filmul artistic, care își desfășoară azi în fața noastră vederile sale tumultoase.

Întâi, știri despre întâmplările din lume aduceau două, apoi patru paginuțe de hârtie sugătoare cu tipar murdar, la intervale arbitrare, mai târziu regulate și din ce în ce mai scurte, lunar, săptămânal, bisăptămânal, la urmă zilnic; o înșiruire fără de far-

573.280

mec, seacă și răutăcioasă de evenimente recente și generalități vagi asupra unor zvonuri greu de crezut din ținuturi depărtate ; nimic clar, nimic palpabil; totul învăluit într'o lumină nehotărîtă, ciudată, de amurg, totul scos din realitatea vie și scufundat în impresia de legendă și de vis a unui basm sau a cântului de bâlcu al unor muzicanți ambulanti. Cu timpul, reportagiul deveni mai exact și mai precis; niște martori oculari povesteau lucruri văzute cu ochii lor proprii, dând liniatură sigură și cu amănunte autentice, din care cititorul, cu puțină imaginațiune și atenție, putea să-și facă o idee. A fost un mare progres, când au apărut în decada a treia a veacului trecut, întâi în Anglittera și apoi și în celelalte țări, niște reviste ilustrate, în care condeii își asociă creionul spre a ilustra și mai bine cititorului istoria contemporană. Nu-i vorba, cât de copilărești ni se par astăzi gazetele acestea, când răsfoim prin colecțiile cele vechi ale chiar celor mai bune reviste ilustrate, de pildă „Leipziger Illustrierte Zeitung“ sau „Illustrated London News“! Găsim aci sau niște schițe searbăde, lipsite de talent, care nu se ridică deasupra modelului nediferențiat, sau niște compozițiuni seci, banale, de rutină, în stilul academic al epocii, al căror caracter teatral exclude verice

idee de documentare, de reproducere fidelă a celor văzute.

Ur. progres simțitor s'a făcut cu invenția fotografică și a metoadelor practice de repede reproducere a fotografiilor pe placa de tipar. Fotografia a izgonit desemnul, documentul invenția, autenticitatea aproximativul. De abia acum se apropiară toate evenimentele mondiale de ochii contemporanilor și oamenii, lucrurile și întâmplările, ce formau preocuparea zilei, apărură vii în fața lor.

Dar ce mai este până și gazeta ilustrată cea mai modernă, care nu mai lucrează de cât cu Kodakul, în comparație cu cinematograful! De abia acesta evoacă viața reală în fața spectatorului, care devine martorul ocular al lucrurilor celor mai extraordinare. Niște aventuri, la care numai prea puțini favorizați ai soartei au putut asista în generațiile trecute după grea muncă și mari pericole, care formau culmea și conținutul unei întregi vieți și dintre cari ajungea numai una spre a ridica pe cel ce participase la ele la rangul unui personagiu admirat, se perindează azi cu duzina timp de o fugară oră în fața spectatorului și succesiunea lor covârșitoare, alternarea lor înmărmuritoare îi permit să soarbă, pe când șeade foarte comod pe scaunul său, tot belșugul lucrurilor

de abia de crezut, toată întinderea lucrurilor nebănuite.

Invenția fantastică a bătrânului Lesage despre diavclul șchiop, care ridică acoperișurile și lasă să se vadă interiorul caselor, devine realitate. Curiozității sale i se deschid case, și ce fel de case! Palate imperiale și regale, la ale căror porți stau gărzi înarmate și nu îngăduie celor nechemăți nici să se apropie. Spectatorul nevăzut trece printre gărzi și pătrunde la Curte, în intimitatea celor mai mari Domnitori.

Are el poate vreun dor romantic de depărtări? Mantaua vrăjită a lui Faust se întinde sub picioarele lui și se simte dus peste țări și mări. Vizitează locașurile cele mai celebre, regiunile cele mai atrăgătoare, minunile naturei din toate zonele, și nu în situația banală a unui călător din vreo caravană a lui Cook. Însoțește pe Regele George V în călătoria sa de încoronare prin Indii. Vânează cu Mr. Roosevelt lei și girafe la Nairobi. Se plimbă cu căpitanul Amundsen, în săniile trase de câini, spre Polul sud.

Îi arde cumva a emoțiuni de război? Ca și Țarul Alexandru II, care a privit asaltul asupra Plevnei dintr'o tribună ridicată pentru dânsul, spectatorul privește peripețiile unei lupte sângeroase din Balcani și urmă-

rește efectele ucigătoare ale bombelor și șrapnelor.

Aparatul cinematografic e atotprezent. Nimic și nimeni nu scapă de el. Indiscreția sa e privilegiată și e invitată. Operează în sala Tronului, la manevre, la adunări de canonici. Urmărește mersul unui duel, unei lupte cu tauri, unui match de box. Inregistrează recordul jocurilor olimpice, pe cari nici campionii n'ar putea să le mai repete. Se scufundă cu submarinul în fundul mării. Spionează idilele familiare ale tigroaicei și puiilor ei în câmpiile Indiei și vânătorile cârdurilor de lei în Africa de răsărit. S'ar putea crede că-i scapă catastrofele, a căror iminență nu-i permite să ajungă la timp la fața locului. Vă înșelați. De oarece nu se pot surprinde ciocnirile de trenuri, exploziile de dinamită, sinuciderile, crimele în automobil, cum s'a și reușit cu prăbușiri de avioane, cu naufragii, ruperi de zăgazuri, furtuni pe mare, inundații și incendii, cele dintâi se pun pur și simplu artificial în scenă, jucate de persoane potrivite și cu mijloacele teatrale cele mai perfecte, și se fixează în film. Procedul acesta a și făcut martiri. De hatârul spectatorului de cinema, un om sărac a încercat să sară depe un pod înalt într'un fluviu răpitor. S'a înecat sârmanul, dar săritura lui mortală și agonia sa în valuri sunt

eternizate în film și se reînoesc în mii de reprezentații.

Cu modul acesta înviază la cinema întreg conținutul de știri ale gazetelor. Nu mai sunt reportajii, cât ar fi de povestite cu mult temperament; nu mai sunt ilustrații, cât ar fi de naturale; sunt faptele înșiși care se petrec în fața ochilor spectatorului. Este deplina realitate, care îi zgudue nervii, înfricoșându-l sau entuziasmându-l, grotesc sau fermecător, și-l târăsc în vârtejul formării sau existenței. Numai ritmul producerii are, în uniformitatea sa, un efect artificial, — e condiționat de desfășurarea mecanică a fâșiei de film. Poate că o perfecționare va înlătura acest neînsemnat defect și evenimentele se vor perinda cu ezitățile, graba și pauzele inerente acțiunii omenеști.

Cât timp filmele au fost incolore, cinematograful avea ceva unilateral; păreau niște vedenii de stafii. De când s'au inventat filmele colorate, au pierdut caracterul acesta și au căpătat, ca să zicem așa, carne și sânge. Dar, fiindcă trec fără sgomot, mai pot fi comparate cu un vis, uneori cu un coșmar. Acompaniamentul de muzică nu ține loc de cuvânt sau de strigăt, care ar trebui să completeze mișcarea; mai de grabă se pare din cauza lipsei de relațiune dintre muzică și acțiune. În curând fonograful va în-

soți fără de îndoială filmul, așa că acesta nu va mai vorbi numai ochiului, ci și urechei. Atunci prezentul fugar va fi cu totul prins și captivat, până ce uzarea filmului îi va reda libertatea spre a putea dispărea în trecut. De abia atunci arta omenească și ingeniozitatea umană vor putea striga momentului, cu deplin efect, cuvântul lui Faust: „Mai stai...“

În năzuința sa semeață de desvoltare, cinematograful vrea să cunoască mereu regiuni noi. De mult nu se mai mărginește să fie știrea zilei, raport polițienesc, panoramă de geografie și de actualități senzaționale. Se îndeasă îndrăzneț spre concurență cu teatrul și supune arta dramatică dominației sale. Filmul pune mâna pe o piesă după alta și în curând va fi cucerit toată opera teatrală clasică și modernă.

E interesant de urmărit soarta dramei la cinema. Aci trebuie să renunțe la cuvânt sau să se mulțumească cu câteva laconisme, care apar în scris la intervale, pe ecran, și dau în stil telegrafic explicațiile cele mai indispensabile. Ce rămâne după ce s'a isprăvit piesa? Mimică și gesticulație. Privirile, mina, mișcărilor sunt ce e drept și ele niște mijloace omenești de expresie și cu ajutorul lor se pot lămuri unele acțiuni destul de complicate. S'ar putea crede că cu chipul acesta nu

s'ar putea trece dincolo de clownerie, de balet, în cel mai extrem caz de pantomină. „Sumurun“ pare a fi granița dramei cinematografice. Cinematografului nu-i place însă să i se prescrie un asemenea „până aci“. El pune mâna pe o piesă oarecare și o transformă în pantomină. Haina mai mult sau mai puțin splendidă a vorbirei în proză sau în versuri e sfâșiată și din decorul de spirit, de adâncă cugetare, de poezie, nu rămâne nimic.

Cinematografului îi trebuie numai acțiune. Dar nu trebuie să o disprețuim. Acțiunea e esența piesei teatrale și autorul dramatic, care uită lucrul acesta, este poate un poet liric, un făuritor de dialoguri amuzante, un stilist interesant în fraze libere sau rimate, dar nu este auter dramatic. Dar, oricât de mult se potrivește teatrului cuvântul „La început fu acțiunea“, tot atât de sigur e că dezvoltarea dramei a trecut peste acest început. Oamenii de pe scenă s'au interiorizat și spiritualizat. Numai pe vremea copilăriei teatrului, acțiunea consista în aceea că Hercule ridică ghioaga și zdrobea pe adversar, că Agamemnon își târa fiica Iphigenia la altar și o amenința cu cuțitul de sacrificiu, că Oreste ucidea pe tatăl său vitreg Eghistos și eșea din culisă, după omorîrea mumei sale Clytemnestra, cu pumnalul sângerând. Mai

târziu eroii comit faptele lor cele mai mari în gândul lor și când hotărârile lor se exteriorizează în efecte, atunci legătura lor causală cu autorii lor de abia sau nu mai poate fi văzută de loc. Când Wallenstein se pregătește de revoltă contra împăratului său, el schimbă doar câteva întrebări și răspunsuri precaute cu căpitanul suedez. Când Filip II decide sacrificarea fiului și urmașului, el pronunță doar câteva cuvinte fatale față de marele inchișitor. Tragediile cele mari se petrec în suflet și nu sunt un spectacol pentru ochi.

Dar cinematograful nu poate să le urmeze în suflet. Stările sufletești nu se proiectează încă pe film. Acesta surprinde numai manifestația și poemele clasice cele mai renumite se prezintă destul de ciudate ca manifestare pur optică. Ce vedem din „Othello?” Pe un maur amorezat, care face tandrețe Desdemonei. O batistă care se plimbă din mână în mână, se pierde, se găsește, pe care Iago o dă lui Cassio, după care e luată dela Cassio și arătată lui Othello. Atentate nocturne cu cuțital, comise de Iago contra lui Cassio și Rodrigo. Maurul învârtește ochii și scrâșnește din dinți. Sugrumarea Desdemonei. Sinuciderea ucigașului, cortina. Rolurile principale par a le juca batista și pumnalele lui Iago și Othello. Sau din „Hamlet?” Un

prolog: uciderea regelui în somn. Apariția fantomelor pe terasa castelului din Helsingoer. O scenă de mânie între Hamlet și mama lui. Uciderea lui Poloniu. Inecarea Opheliei. Teatrul la curte, care reprezintă regicidul. Duelurile lui Hamlet și rănirea cu spada otrăvită. Moartea sa. Nici monologul, nici scena groparilor, nici neliniștile, îndoelele, luptele de conștiință. Nimic alta decât o poveste criminală și de stafii și un accident mortal în lac. În sfârșit „Faust“: gesturi de vrăjire. O apariție rămasă neînțeleasă a stafiei pământului. Pocalul dus la gură și pus la loc, poate cu inscripția pe perete: „Cupa de otravă. Moarte!“ Clopote de Paști... nu; mai bine nu. Plimbare la poarta orașului. Furnicar pitoresc. Dansuri drăguțe. Câinele negru. Diavolul în camera de studiu. Pivnița lui Auerbach. Bucătăria vrăjitoarelor. Noaptea pe Brocken. Balet fantastic de vrăjitoare. Întâlnire cu Gretchen. Plimbare sentimentală în grădină. Omorîrea lui Valentin. Scena din închisoare. Poate la urmă, ca supliment, moartea lui Gretchen de mâna călăului.

După cum vedem, pasul făcut de dramă de pe scena vorbitoare spre cinema nu constituie un progres. Filmul face din complicatul om civilizat care cugetă și simte, care luptă cu impulsunile și pasiunile sale, care

le răpune sau e răpus de ele, o simplă ființă primitivă, canibalică, fără viață lăuntrică, care se strâmbă, gesticulează și răspunde cu mișcări reflexe la toate impresiile. Spectacolul se află pe o scară mai joasă decât în fața paiatelor lui Vasilache, unde pe lângă efectele principale: palmele, picioarele și saltomortalurile, tot se mai aude o glumă proastă sau un cântec vesel. Cinematograful nu formează încă prin urmare gustul, cu atât mai puțin când pretinde să ofere mulțimei literatură și nu numai niște icoane amuzante.

Și totuși, transpunerea de opere teatrale în film poate deveni roditoare. Nu pentru mulțime, ci pentru autori. Ei vor găsi poate în cinema un educator. Li se vor reaminti unele adevăruri primitive, pe care le-au uitat aproape toți: „Pentru a găti o mâncare de iepure, e nevoie de un iepure“. Spre a clădi o piesă, e nevoie de o acțiune. Costumul teatral nu ajunge, mai trebuie un corp cu oase și carne care să-l îmbrace. Vorbele, frazele, cât de gingașe și cu greutate, nu ajung; ele nu au valoare decât dacă însoțesc faptele. Autorul se va deprinde să-și analizeze opera după cerințele cinematografului. Dacă dispare, nu are nici o valoare dramatică. Dacă reușește, poate trece pe scenă. E sigur atunci că posedă un sâmbure viu, pe

care poetul poate să-l îmbrace apoi, după putința sa, cu simțimintele, ideile și cuvintele cele mai bogate.

Cinematograful este un organ însemnat al culturii prezentului, care e în esență acțiune, adică energie. Și s'ar putea întâmpla că contactul cu cinematograful să dea și dramei moderne, care suferă de anemie, ceea ce-i lipsește cu precădere: energia.

LOCUITORII DEPE MARTE ȘI NOI

— Ei, Monsieur Laval, v'ați terminat raportul?

— Slavă Domnului!

Monsieur Laval era membru al Academiei de științe, directorul Observatorului, renumit ca astronom și matematician. De ani de zile avea sarcina cinstitoare, dar grea și plină de răspundere, de a prezenta raportul anual pentru distribuirea premiilor astronomice ale Academiei.

Cea care întreba, era Madame Leblanc, văduva membrului Institutului, economistului și milionarului, care întreținea un salon academic și oferea musafirilor ei vinurile cele mai bune, bucătăria cea mai aleasă și conversația cea mai savantă din Paris.

— Ne veți oferi oare surprize, Monsieur Laval?

— Secret profesional, Madame, secret profesional! răspunse savantul surâzând și făcu din mână o mișcare de politicoș refus.

— Nu-mi trece prin gând să vă ispitesc, se

scuză stăpâna casei; nici nu sunt curioasă. Interesul meu e strict limitat. Se referă la un singur punct. Impărți-veți premiul pentru comunicația cu locuitorii de pe Marte? Atâta puteți doar divulga, fără a comite o contravenție.

Astronomul surâse din nou.

— Pentru premiul acesta n'a candidat nimeni în anul expirat. Nici pentru premiul pentru comunicarea cu vreo altă planetă.

— Ciudat! exclamă amfitrioana. La ce se gândesc oare astronomii, de se ocupă cu tot felul de lucruri și neglijează această cea mai atrăgătoare și iritantă problemă?

O Americană elegantă, care fusese introdusă la d-na Leblanc spre a face cunoștință cu celebrități și a aduna autografe, deveni atentă.

— Ce fel de problemă e aceasta și ce fel de premiu? întrebă ea în franțuzească ei transatlantică cu drăguț accent nazal.

— Domnul Laval vă va explica cu mult mai multă autoritate decât mine, răspunse stăpâna casei.

— Madame, zise astronomul, nu e mult de explicat. Acum vreo cincisprezece ani, o Pariziană, vădit entuziasmată de știință, a donat Academiei o sută de mii de franci de acordat aceluia care va reuși să stabilească

o comunicație intelectuală cu locuitorii de pe Marte.

— Ce interesant! exclamă Americana. Și s'a stabilit această comunicație?

— Încă nu. Nu e singurul premiu de acest fel, pe care îl administrăm. Dama care ar voi să intre în comunicație cu Martienii, are o concurentă. Aceasta a donat și ea o sută de mii de franci pentru comunicația cu veriful din corpurile cerești. Poate fi orice stea fixă sau planetă, numai Marte nu. Nu știu dacă are vreo antipatie contra acestei stele...

— Poate că-i pacifistă, întrerupse un deputat care se apropiase.

Gazda mulțumi cu un semn din cap pentru spirituala observație.

— ...sau e de părere că prietenii lui Marte nu mai trebuiesc încurajați cu premii noi, destul că-și conservă generozitatea pentru vecinii ceilalți ai globului nostru pământesc.

— O sută de mii de franci! zise Americana. E și prea puțin. În America s'ar fi dat cel puțin o sută de mii de dolari.

— Premiul nostru crește și el în fiecare an cu dobânzile, zise astronomul. Are să devie de sigur de un milion până îl vom putea preda la destinație.

— Să sperăm că nu! exclamă d-na Leblanc. Progresul științei face acum pași re-

pezi! Fiece zi aduce o nouă descoperire, o nouă invențiune, fiecare mai minunată ca alta. De ce nu am reuși în curând să corespondăm cu Marte?

— Da, de ce nu? consimți Americana. Nici nu poate fi atât de greu.

— Hm, făcu astronomul.

— Avem la Boston un mediu celebru, — știți, eu sunt spiritistă, — care se poate ușor pune în comunicație cu locuitorii acelei stele. Sunt sigură că a și stat de vorbă cu Martieni. Mă miră că nu a candidat încă la premiul dv. Poate nu-i cunoaște existența.

— Mă tem, zise savantul, că Academia nu ar găsi suficient acest mod de comunicație.

— Metoda aceasta nu-mi surâde nici mie, zise stăpâna casei. Vechiul meu amic Sardou a avut în tinerețea sa stări somnambulice, Se vedea atunci pe Marte și regăsea acolo poeți și muzicanți mari de pe pământ: Mozart, Beethoven, Shakespeare, Rousseau. A și desenat peisagii și locuințe văzute pe Marte. Niște imagini ciudate care mi-au dat mult de gândit. Pusesem mare nădejde în Sardou și așteptam lămuriri importante din călătoriile spiritului său pe stele. Dar vechiul meu amic Charcot mi-a explicat mai târziu că Sardou și-a făcut desenele sub inspirația inconștientului său și că reproduce doar închipuirile lui Sardou, dar nu prive-

liști de pe Marte. Sardou însuși a fost apoi de părerea lui Charcot și nu mai credea că făcuse excursiuni prin spațiu. A fost o decepție. Ce frumos ar fi fost, dacă ași fi putut crede în imaginile lui Sardou. Dar când vorbește știința....

— Ce cale mai rămâne însă deschisă, când nici spiritismul nu poate fi de folos? întrebă deputatul nu fără ușoară ironie.

— O, eu văd posibilități nemărginite! exclamă cu entuziasm d-na Leblanc. Cu telegrafia fără fir se și trimit semnale în jurul pământului întreg. Nu poate fi imposibil să se producă niște descărcări electrice atât de puternice ca undele să ajungă prin spațiu până la planetele vecine și să fie acolo perceptibile. Nu credeți și dv., d-le Laval?

— În teorie nu se poate obiecta nimic. Niște aparate receptoare foarte sensibile pe Marte și la noi... niște scânteii foarte puternice acolo și aci, aproximativ de forța unui fulger... convenirea treptată a unui limbajiu înțeles de ambele părți... așa ar putea merge. Mai bine și mai repede probabil decât în celalt mod propus. Pe vremea opoziției lui Marte cu pământul, adică, să punctăm cu valuri de lumină extrem de intensive și cu sticle parabolice corespunzător de mari o simplă problemă geometrică, de pildă tabla lui Pitagora, pentru a cărei reproducere e

nevoie de nouă puncte de lumină, care ar fi să se împartă pe o întindere de mai multe sute de kilometri. Dacă Martienii cunosc măcar principiile elementare ale științei, ei trebuie să vadă figura, s'o priceapă și să găsească mijloace spre a ne răspunde cu aceeași sau cu altă problemă tot prin puncte de lumină. Deocamdată nu ar fi cine știe ce rezultat, dar ne-am fi asigurat de faptul că pe Marte locuiesc ființe inteligente.

— Sunt probabil morții noștri? întrebă Americană.

In grup se produse o mică jenă. Deputatul tuși și se apropiă de alt grup.

— Nimic nu dovedește, zise astronomul fără a-și schimba nutra amicală, că morții noștri ar avea o predilecție pentru Marte. Nu se cunoaște nici un fapt care ar explica o asemenea predilecție.

— Dar, întrerupse stăpâna casei, de ce nu se face o încercare cu telegrafia fără fir? De ce Academia nu încurajează pe cercetători? De ce nu ia dânsa inițiativa?

— Doamnă, sunteți tare avidă de noutăți de pe Marte. Nu cumva sunt de mare importanță pentru dv.?

— Pentru dv. nu, d-le Laval?

— Mărturisesc....

— Asta nu pot să pricep, izbucni d-na Leblanc. Pentru noi, locuitorii pământului, nu

poate fi nimic mai important decât de a intra în relațiuni cu Marte, dacă se va ști că lucrul acesta e cu puțință. Gândiți-vă la consecințe! Ce transformare colosală! Ce progres! Muncim cu stăruință înfrigurată spre a pătrunde cât de puțin în marele mister ce ne înconjoară din toate părțile; când ne reușește o mică descoperire, toată omenirea intonează o cântare triumfală; când cea mai infimă rază de lumină tremurătoare pătrunde în vreun colț al întunericului, ne apucă o beție de bucurie, și aci am dobândi dintr'odată soluția tuturor enigmelor. Intr'o singură zi am ajunge mai departe decât în decursul tuturor miilor de ani de când curiozitatea noastră întrebă, cercetează și rătăcește și găsește. Zece mii de savanți — acei cari caută independent, avantgarda armatei științifice — își consacră viața unei opere, ale cărei fructe sunt atât de rare; toate Statele le dau sume mari lor și laboratoriilor lor. Nu ar fi oare mult mai bine întrebuințați banii și munca aceasta, dacă toți muncitorii aceștia s'ar îndrepta spre aceeași țintă: de a-și deschide pe Marte izvorul cel mai bogat, cel mai inepuizabil al științei?

Americana ascultă mirată și zăpăcită.

— Sunt oare atât de savanți Martienii? întreabă ea.

— Avem dreptul s'o admitem, răspunse amfitrioana, deoarece planeta lor e cu atât mai bătrână decât a noastră și au trecut deci printr'o epocă de dezvoltare mult mai lungă.

— Nu contați cu slăbiciunea omenească, obiectă domol savantul. Pe scurt: d-voastră doriți ca savanții să-și întrebuinteze toate capacitățile spre a se face ei înșiși inutili. Zău că așa ceva nu li se poate cere.

— Eu cer savantului, care merită acest nume, orice fel de altruism! exclamă stăpâna casei.

— Aveți despre noi o idee prea bună, co-niță. Cum? Ia să luăm un om care trece azi drept un izvor de știință, pe capul căruia se îngrămădesc, datorită cunoștințelor sale, toate onorurile și titlurile; cărțile lui sunt studiate, teoriile și ipotezele lui trec drept de-săvârșite; și deodată canalizăm știința de pe Marte spre planeta noastră; obținem cele mai uluitoare soluțiuni; de la o zi la alta se vedește tot mai mult că marele om, luminătorul lumii, e neștiutor ca un asin, că țeasta îi e plină de fum și întuneric, că tot ce a învățat pe alții în cursul vieții sale, e prostie, că volumele sale celebre, traduse în toate limbile, din cari generații de elevi și-au puizat învățătura, nu cuprind decât cele mai vulgare erori și naivități, și d-voastră voiți ca

omul acesta să provoace o atare catastrofă cu propriile sale mâini; asemenea eroi nu au existat decât în epoca misticismului.

— Ironia d-voastră mă doare, zise d-na Leblanc cu un accent de reproș. D-voastră știți mai bine decât mine câți savanți au fost eroi și și-au sacrificat viața pentru știință.

— Viața—într'adevăr. Dar reputația? Dacă ne aducem aminte de modul cum onorații mei colegi și maestri au primit noutățile cari nu se potriveau cu teoriile sau sistemele lor, ne putem face o icoană amuzantă despre primirea pe care academiile și universitățile noastre a vor pregăti științei de pe Marte, care ar face ca știința de la noi să pară o neghiobie.

— Cu atât mai trist pentru savanți! exclamă gazda nemilos. Ca intermediari între înțelepciunea locuitorilor de pe Marte și neștiința noastră, ei încă ar avea de jucat un rol de seamă. Dacă nu dâșii vor lua în mână rezolvarea acestei probleme, o va face vre-un „outsider“ genial, vreun diletant înzestrat, care în momentul acesta, într'o mansardă necunoscută, poate că și lucrează, plin de nădejdi, la marea operă, și va triumfa, trecând peste opunerile breslei, ca Harvey, ca Darwin, ca Pasteur.

Astronomul surâse:

— Genialul „outsider“ se poate felicita de protectoarea pe care o are în d-v., Madame. Cred totuși că exagerați serviciile, ce le puteți aștepta din parte-i.

— Pot fi ele oare exagerate? Să se stabilească mai întâi legătura cu locuitorii de pe Marte, să se treacă peste dificultățile înțelegerii cu ei, să devie oamenii de pe Marte dascălii noștri..., păi bine, dar nici nu se poate spune ce se va produce atunci!

— Ah, spuneți-mi, Madame, sunt așa de curioasă! se rugă Americana.

— Putem, nădăjdui orice, Madame. Vom vindeca toate bolile, vom dobândi tinerețe eternă, vom birui poate chiar moartea. Vom zbura cum vom voi, vom trăi sub apă și în foc, vom zdrobi lanțurile timpului și spațiului, vom stăpâni forțele Naturii. Vom transforma materia, vom corespunda prin telepatie cu ființele cele mai depărtate, vom cunoaște în fine ultima rațiune a lucrurilor...

Americană nu se putu abține de a bate în palme.

— Ce minumat! Dacă am fi deja așa de parte! Domnule profesor, de ce nu acordați premiul de 100.000 franci?

Astronomul făcu cu mâna un gest liniștitor :

— Presupunând că locuitorii de pe Marte

posedă piatra filozofală, ale cărei efecte le descrieți atât de elocuent, încă nu ar putea-o împărți cu noi. Să presupunem că legătura cu Marte s'a făcut. Semnale s'au schimbat dintr'o parte și alta. Dovada e stabilită că pe planeta vecină trăesc ființe inteligente, cari au înțeles încercarea noastră de apropiere și sunt gata să intre cu noi în relațiuni regulate. Atunci ar sosi clipa marei decepții pentru d-voastră, doamnă.

— De ce, Monsieur Laval? D-voastră nu credeți că oamenii de pe Marte ne sunt superiori intelectualicește?

— Tocmai de aceea, Madame.

— Atunci vom putea învăța dela ei! N'avem oare exemple despre o atare înavuțire de cunoștințe a unor oameni retrograzi, prin stăruința altora mult avansați? Gândiți-vă la cazul Japonezilor. Un popor dotat cu admirabile calități, care trăia în cea mai adâncă neștiință și barbarie: nu avea nici o singură noțiune științifică. Și într'o bună zi veniră la ei Europeni și le aduseră toate descoperirile, invențiile, metodele, cunoștințele noastre, și-i ridicară deodată din adâncimea lor pe cel mai înalt pisc al civilizației. Un salt asemănător, dar și mai sus, cred că vom face noi grație locuitorilor de pe Marte.

— Exemplul acesta, conică, nu e aplicabil

în raporturile noastre cu ipoteticii locuitori martieni. Japonezii, înainte de a lua contact cu noi, erau intelectualicește tot atât de dezvoltati ca și noi, doar ignoranți. Ei ne puteau înțelege. Erau pregătiți să înțeleagă tot ce le arătam și explicam noi. Se aflau cam pe treapta de cunoștință, pe care eram noi pe la 1500. Le-am economisit așa dar munca a patru secole. De mâna noastră, ei au putut face saltul dela 1500 la 1900. Pe când locuitorii de pe Marte—dacă e exactă socoteala cosmologiei—trebuie să ne fie avansați cu câteva sute de milioane de ani. Ei ar avea deci față de noi avansul de timp și dezvoltare pe care îl avem noi față de trilobiți.

— Trilobiți? întrebă Americana cu timiditate.

— Madame, trilobiții sunt niște animale foarte de demult, pe cari le cunoaștem din petrificări. Au o asemănare depărtată cu raicii cei mari. Ia imaginați-vă că ar mai fi și azi trilobiți. Ce le-ar folosi știința noastră ? Ce ar avea ei să învețe de la noi?

Gazda deveni gânditoare. Dar astronomul urmă:

— Dar nu vă osteniți gândindu-vă la trilobiți. Luați-l pur și simplu pe adorabilul dv. Skye Terrier. E un animal deștept. Înțelege chiar unele cuvinte...

— Tot ce spun! asigură gazda.

— Păi da, fiindcă dv. nu-i spuneți decât ceeace înțelege. Dar ia încercați să-i dați cunoștințe științifice, explicați-i noțiunile cele mai elementare ale matematicii, biologiei, filozofiei, credeți că o să vă poată urmări?

Americana râse. D-na Leblanc răspunse întepat:

— Dar noi nu suntem câini.

— Intermediul de timp dintre apariția câinelui și a omului pe pământ e incalculabil mai mic decât acela dintre dezvoltarea noastră și dezvoltarea ființelor de pe Marte. Ceea ce spun nu se referă numai la câine, ci la toate vietățile dinprejurul nostru. Nu putem transmite animalelor nici cele mai simple noțiuni, fiindcă nu au aptitudinea organică de a le recepționa. Încercăm zadarnic, cu toate mijloacele de înțelegere, cu glasul, cu gestul, mimica, să ne facem înțeleși de ei. Ne văd, ne aud, dar ceeace văd și aud animalele, nu le deșteaptă nici o imagine. Își gândesc doar propriile lor gânduri, pe cari ele-înșile le-au găsit, pe cari creerul lor era capabil să le asimileze. Pentru gândurile noastre nu e încă loc în creerul lor. Tot așa, doamnele mele, am păți noi cu locuitorii de pe Marte. Să admitem ne numai că ne-ar face semnale luminoase, dar că ar veni în persoană la noi,

asa cum a descris fantezistul Wells. Ar vorbi ochilor, urechilor, tuturor simțurilor noastre, s'ar pune în legătură cu creerul nostru prin electricitate, vibrațiuni, inducțiune, sau în orice alt chip, despre care noi hăbar nu avem; i-am înțelege tot așa de puțin, cum v'ar înțelege Skye Terrier-ul d-v., dacă i-ați citi din Henri Poincaré. Sau, pentru ca să menajez vanitatea noastră, hai să spun: am sta tot așa de neînțelegători în fața lor ca un copil de doi ani, căruia i-ai ține un curs de matematici superioare.

— Nici odată n'ași fi crezut că suntem așa de proști, observă Americana.

— Suntem azi cele mai inteligente ființe de pe pământ. A fost o vreme când trilobiții erau ființele cele mai inteligente. Peste câteva milioane de ani vor fi, poate, ființe și mai inteligente. Dar ca să ajungem a deveni aceste ființe mai inteligente, trebuie să ne dezvoltăm încetul cu încetul, treptat. Munca aceasta organică nimeni nu ne-o poate economisi. Nimeni n'o poate scurta. Știm azi tot ce putem ști. Spre a ști infinit mai mult, trebuie să avem un creer infinit mai bine dezvoltat. Și dacă locuitorii de pe Marte nu ne-ar putea da aceasta, știința lor nemăsurat mai mare nu ne-ar putea ajuta la nimic. Așa

dar vedeți, conită, dinspre partea aceasta nu
avem nimic de nădăjduit.

Lacheul intră cu băuturi răcoritoare.

Astronomului i se uscaseră gâttelejul. Și-l îm-
prospătă deci cu un pahar de orangeadă bine
frapată...

Biblioteca Județeană
— CLUJ —

„EMINESCU“

Societate Anonima

INSTITUT DE ARTE GRAFICE

EDITURĂ ȘI LIBRARIE

BUCUREȘTI

Strada Parlamentului, 2 și Strada Sărindar, 7

Cernăuți: Strada Flondor, 11

ANTICARIAT 2
CLUJ

- L. 10 -

10

23279/69

1880

1880

Biblioteca „ORIZONTUL”

BROȘURI DE POPULARIZARE

:: Sub Îngrijirea D-lui A. A.-LUCA ::

V^oim să popularizăm, să instruim. Să deprindem pe cetitori, mai ales pe cei tineri, să cugete asupra problemelor mari ale vieții.

În locul cărților vătămătoare vom procura generației ce se ridică, pagini de hrană intelectuală curată și substanțială.

Broșurile „ORIZONTUL” deschid, în atmosfera năbușitoare, orizonturi largi de lumină și adevăr.

In Biblioteca „ORIZONTUL”

AU APĂRUT:

- No. 1. — **VOLTAIRE.** — *Ce este omul?*
- No. 2. — **EMERSON.** — *Destinul.*
- No. 3. — **M. NORDAU.** — *Morala luxului.*
- [No. 4. — **GUSTAVE LE BŌN.** — *Psihologia Popoarelor.*

Vor apare treptat și cele ce urmează:

N. Vaschide: Telepatia. — Emile Faguet: Figuri literare. — C. Lombroso: Hipnotism și Spiritism. — Felix Le Dantec: Instinctul de conservare și Frica de moarte. — Dr. A. Forel: Problema sexuală. — Remy de Gourmont: Preumblări filozofice. — Elie Reclus: Credințe și superstiții. — L. Bilchner: Darwinism și Socialism. — E. Haeckel: Enigmele Universului. — Enrico Ferri: Criminalii în artă și literatură. — Ruskyn: Pagini de artă, etc.

Biblioteca „ORIZONTUL”

Se vinde cu 2 lei numărul

Citiți în fiecare săptămână Revista „ORIZONTUL”